

Wat is een held?

Een analyse van de middeleeuwse held met als voorbeelden *Beowulf* en Dante-*Divina commedia*.

Dinanda Dop

Student 3801497

Utrecht, 17 april 2015

Begeleider: Frank Brandsma

Subfac. Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
<i>In hoeverre zijn de overeenkomsten en verschillen tussen Beowulf en Dante terug te voeren op universele kenmerken van de held?</i>	2
Hoofdstuk 1: Achtergrondinformatie.....	3
1.1 Beowulf.....	3
1.2 Divina Commedia.....	4
Hoofdstuk 2: Eigenschappen van een held	5
2.1 Een held.....	6
Hoofdstuk 3: Narratieve grondpatronen.....	7
3.1 Rollen en actanten.....	8
3.1.1 Beowulf.....	9
3.1.2 Dante	9
3.2 De 31 Functies	10
3.2.1 Beowulf.....	10
3.2.2 Dante	10
Conclusie	16
Bronnen	18

Inleiding

Wat is een held? Een definitie van een held geven is nog niet zo gemakkelijk, toch zullen vele mensen verschillende helden in verhalen of in de werkelijkheid kunnen aanwijzen. Zo zal de held van een kleuter waarschijnlijk zijn moeder of vader zijn, een kind zal wellicht voor Spiderman kiezen en een volwassen persoon zal misschien President Obama, Luther als vechter van het protestantisme of Bilbo uit *De Hobbit* kiezen. Deze mensen die als held worden gezien lijken totaal niet op elkaar, maar toch kunnen ze allemaal helden genoemd worden. Helden bestaan al sinds de Grieken, men kan dan denken aan de heldenepiek van Homerus. In de middeleeuwen waren er ook veel heldenverhalen in heel Europa. Hoewel de verhalen veel verschillen qua tijd, plaats en personages, zijn er veel overeenkomsten te vinden tussen deze middeleeuwse helden. Ze hebben iets gemeen, ze zijn meer dan gewoon maar een mens. "A Hero is a man, and somehow more than a man." (Irving, 99).

In mijn scriptie ga ik onderzoeken wat nu precies een middeleeuwse held inhoudt. Hoe kan het dat heldenverhalen waar vele jaren en afstand van plaats tussen zit, toch zo erg op elkaar kunnen lijken? Waarom lijken de heldenverhalen op elkaar? Hoe haal je precies de held uit een verhaal? Wat voor personage-eigenschappen moet een held bezitten om een held genoemd te worden en wat voor elementen moet een heldenverhaal hebben om een heldenverhaal te zijn? Dit zijn vragen die ik in mijn scriptie ga proberen te antwoorden.

Om mijn scriptie meer focus te geven heb ik gekozen voor het verhaal van *Beowulf* en Dante Alighieri's *Divina Commedia*. Ik heb gekozen voor deze teksten omdat deze verhalen qua tijd en plaats van ontstaan erg ver van elkaar af liggen. *Beowulf* is een verhaal uit het begin van de middeleeuwen uit het noorden van Europa. De *Divina Commedia* behoort tot de verhalen die werden geschreven aan het einde van de middeleeuwen in Italië. Naast tijd en plaats van ontstaan zijn er nog andere verschillen tussen beide verhalen. *Beowulf* wordt door critici al benoemd als heldenverhaal¹, maar de *Divina Commedia* helemaal niet. Het is daarom een uitdaging om de *Divina Commedia* te gaan onderzoeken als een heldenverhaal. De hoofdvraag bij deze scriptie is:

In hoeverre zijn de overeenkomsten en verschillen tussen Beowulf en Dante terug te voeren op universele kenmerken van de held?

De verhalen worden onderzocht met behulp van methodes uit de narratologie. Deze methodes zijn gekozen, omdat onderzoekers, zoals Greimas en Propp, ingaan op de inhoud van het verhaal zelf en proberen om duidelijkheid en patronen te ontdekken in de verhaalstructuur. De inzichten van Greimas en Propp helpen om de overeenkomsten in de middeleeuwse heldenverhalen duidelijk te maken.

In hoofdstuk 1 wordt achtergrondinformatie gegeven over *Beowulf* en *Divina Commedia*. Er wordt een samenvatting van beide verhalen en informatie over de schrijver gegeven.

In hoofdstuk 2 wordt dieper ingegaan op de held zelf. Wat voor karaktereigenschappen heeft een held en wat zijn hier de overeenkomsten en verschillen tussen. Daarnaast wordt behandeld wat een held beweegt om heldendaden te verrichten. Aangezien er geen eenduidige omschrijving bestaat van welke eigenschappen een held heeft, wordt er gebruik gemaakt van heldeneigenschappen die verschillende Griekse en Romeinse helden bezitten. Van hieruit wordt bekeken of *Beowulf* en Dante als personages deze eigenschappen ook hebben.

¹ Chadwick, *The Heroic Age*

In hoofdstuk 3 wordt gekeken naar algemene narratieve basispatronen. Welke elementen zijn kenmerkend voor heldenverhalen en in hoeverre lijken deze basispatronen voor te komen in andere verhalen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van voorbeelden uit de *Divina Commedia* en *Beowulf*.

In 3.1 wordt ingegaan op de twee voorbeeldverhalen. Daarnaast wordt er achtergrondinformatie over Greimas en Propp gegeven. Het actantieel model van Greimas kan de rollen van de personages in de twee verhalen verhelderen waardoor er meer overeenkomsten tussen beide verhalen kunnen worden gezien. De narratieve patronen van beide verhalen worden duidelijker en de held krijgt een prominentere rol toebedeeld.

In 3.2 komen de 31 functies van Propp aan bod. Hierbij geeft hij aan welke elementen een (volks)verhaal kan hebben. Een volksverhaal bevat volgens hem altijd een held. Door deze 31 functies op *Beowulf* en *Divina Commedia* toe te passen, kan er gekeken worden naar zowel de overeenkomsten als de verschillen tussen zowel de helden in de verhalen, als tussen de verhalen zelf.

Hoofdstuk 1: Achtergrondinformatie

1.1 *Beowulf*

Ik heb bij het verhaal van *Beowulf* gekozen om een vertaling van Jan Jonk in proza te gebruiken. Hij heeft, naar eigen zeggen, zo goed mogelijk geprobeerd om de metrische verhaallijn van het Oud-Engelse epos te volgen.² Voor de vertaling van *Beowulf* heeft Jonk een inleiding over de achtergrond van *Beowulf* geschreven. Op deze inleiding baseer ik mijn achtergrondinformatie over *Beowulf*.³

Beowulf is een Oud-Engels epos dat vernoemd is naar het hoofdpersonage. De schrijver is onbekend. Het handschrift dateert van ca. 1000. Vanwege het verschil in dialectische vormen in het handschrift wordt ervan uitgegaan dat *Beowulf* minstens drie keer is overgeschreven. De christelijke elementen in de tekst zijn er waarschijnlijk pas bij de laatste optekening aan toegevoegd. Door het allitererende karakter van het verhaal is het duidelijk dat het verhaal is opgeschreven nadat het jarenlang oraal werd overgedragen. De zanger, die het verhaal oraal overdroeg, kon zelf delen toevoegen of weglaten in het verhaal. Hierdoor is het verhaal waarschijnlijk al vele malen veranderd en verspreid over Europa.

Het verhaal begint met een Deense koning, Hrothgar, die een prachtige burcht wil bouwen. Als deze burcht af is, komt het afgrijselijke monster Grendel, een afstammeling van Kaïn, die vele mensen in de burcht vermoordt. Het monster lijkt maar niet gedood te kunnen worden en de koning roept de hulp in van omliggende landen. Voor Germaanse krijgers is persoonlijke roem de hoogste glorie en daarom besluit *Beowulf*, uit Zuid-Zweden afkomstig, om Grendel te verslaan. De koning neemt zijn aanbod graag aan en iedereen in de burcht gaat slapen. In de nacht komt Grendel weer, maar hij is niet opgewassen tegen *Beowulf*. *Beowulf* en Grendel gaan een gevecht aan en Grendel verliest bij dit gevecht zijn arm. Ten dode opgeschreven vlucht Grendel terug naar zijn hol.

Het tweede deel van het verhaal begint in de nacht erna op het moment dat Grendels moeder uit het moeras verschijnt. Zij is boos en wil wraak, maar schrikt van het tumult en rent terug. *Beowulf* gaat achter haar aan in het hol, dat diep onder het water van het moeras ligt, om met de moeder verder te vechten. *Beowulf* lijkt bijna te verliezen tijdens het gevecht, maar hij vindt een oud

² De editie die aan deze vertaling ten grondslag lag was die van Klaeber, *Beowulf and the fight at Finnsburg*, Boston, 3 ed., 1950

³ Jonk, *Beowulf*, 8-27

reuzenzwaard in het hol en hiermee doodt hij Grendels moeder. Beowulf hakt Grendels hoofd af en als iedereen die achtergebleven is, denkt dat hij dood is, komt Beowulf naar boven gezwommen. Samen met zijn vrienden en een boot vol met geschenken vertrekt Beowulf weer naar zijn thuisland.

Het derde gedeelte van het boek, waar Beowulf al veel ouder is, gaat over de verdere avonturen van de held. Dit deel is meer gericht op de historie van de Zweden hoewel het ook gaat over de rest van Beowulfs leven. Beowulf wordt koning en leeft vijftig jaar lang in vrede en verzekert welvaart voor zijn volk. Een weggevluchte slaaf vindt een gouden beker in een grafheuvel. Deze grafheuvel werd bewaakt door een draak. De draak mist zijn beker en begint steden te verwoesten. Beowulf gaat samen met een groep vertrouwelingen het gevecht met de draak aan, maar de anderen vluchten uit angst voor de draak. De neef van Beowulf, Wiglaf genaamd, komt Beowulf als enige te hulp in zijn strijd tegen de draak. Beowulf weet met deze hulp de draak te verslaan, maar wordt zelf ook dodelijk verwond. Hij benoemt Wiglaf als zijn opvolger en sterft al snel daarna vlak bij de dode draak.

1.2 *Divina Commedia*

Ik heb voor de vertaling van Dante's *Divina Commedia* gekozen voor een rijmende en metrische vertaling in het Nederlands. De vertaling van Ike Cialona en Peter Verstegen (2013) blijft zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijk geschreven tekst om zo min mogelijk informatie verloren te doen gaan.⁴

Aangezien Cialona en Verstegen geen inleiding bij de vertaling van de *Divina Commedia* hebben gevoegd, heb ik gekozen voor de inleiding die gemaakt is door Frans van Dooren. Op deze inleiding baseer ik mijn achtergrondinformatie over Dante en de *Divina Commedia*⁵

De *Divina Commedia*, in het Nederlands de *Goddelijke Komedie*, werd geschreven tussen 1308 en 1321 door de schrijver Dante Alighieri. Dante Alighieri werd in 1265 geboren in Florence. Al op jonge leeftijd begint hij met dichten. De inspiratie voor zijn jeugdgedichten vond hij in zijn liefde voor Beatrice, die ook in de *Divina Commedia* terugkeert. Na de dood van Beatrice richtte Dante zich op literatuur en vond inspiratie en steun in werken van onder andere Vergilius. Dante was lid van het gilde van artsen en apothekers, waar ook literatoren, schilders en boekverkopers konden toetreden. Hier krijgt Dante zijn eerste politieke functie: hij neemt zitting in de 'Raad van de stadsbevelhebber'. De strijd tussen de Witten en Zwarten⁶ wordt steeds heviger en Dante wordt lid van de groep van de witten. In 1302 verliezen de Witten van de Zwarten. Dante wordt als een van de kopstukken van de Witten verbannen uit de stad Florence. Hier zal hij nooit meer terugkomen. Dante blijft in Verona waar hij de *Divina Commedia* heeft geschreven. Dante's politieke opvattingen kan men terug vinden in de *Divina Commedia*. Dante overlijdt uiteindelijk aan malaria op 14 september 1321.

De *Divina Commedia* zelf is een omvangrijk dichtwerk dat bestaat uit 14.000 verzen. Dante is van de *Divina Commedia* zowel hoofdpersoon als schrijver en verteller. Het werk beschrijft de denkbeeldige reis die hij volgens Gods wil maakte door de drie rijken van het hiernamaals: hel, louteringsberg en paradijs (hemel). Beatrice en Vergilius steunen Dante en leiden hem in dit hiernamaals.

De wereld van het hiernamaals wordt gezien als een grote krater van de hel en een berg aan de andere kant: de louteringsberg. Deze krater en berg zijn ontstaan door de val van Lucifer uit de

⁴ Alighieri, *Divina Commedia*. Vertaling: Ike Cialona en Peter Verstegen

⁵ Van Dooren, 9-29

⁶ De Witten onder leiding van Vieri dei Cerchi streefden naar een vrij en onafhankelijk Florence en de Zwarten onder leiding van Corso Donati wilden aansluiting bij de kerk en de paus.

hemel. De hel heeft de vorm van een trechter die spits naar het middelpunt van de aarde afloopt. De sfeer die er hangt, is somber en uitzichtloos. De mensen worden geteisterd door extreme weersomstandigheden zoals regen, hagel, sneeuw of vallend vuur. Op de toegangspoort van de hel staat: "Laat varen alle hoop gij die hier binnentreedt"⁷. De hel bestaat uit kringen die zijn verdeeld over verschillende zondes met verschillende straffen. Dante praat met vele zondaars en ziet veel bijzondere mythische wezens en duivels. Helemaal onderin zit Lucifer vast in het ijs en via zijn been en buik komen Dante en zijn begeleider Vergilius bij een smalle gang die hen leidt naar de louteringsberg. De louteringsberg is kegelvormig en de sfeer is er veel vrediger. Hier verblijven de berouwvolle zondaars die na boetedoening naar de hemel mogen opstijgen. De louteringsberg bestaat uit kringen die zijn ingedeeld naar verschillende zondes met verschillende straffen. Aan de top van de louteringsberg verdwijnt Vergilius en komt Beatrice aan om Dante mee te nemen naar de hemel. De hemel bestaat uit de negen hemelsferen. De sfeer hier is vol blijdschap en vrede. De mensen hier zijn aan het begin van de hemel nog menselijk, maar later veranderen ze in lichtschijnselen, flonkeringen en vlammen. Bij het heiligste gedeelte verdwijnt Beatrice en zorgt de heilige Bernardus dat Dante deel uitmaakt van de negen engelenkoren rondom God.

Metaforisch is de *Divina Commedia* op de volgende manier op te vatten: het verhaal van Dante is een weg naar God toe. Dit geldt voor de ontwikkelingen die Dante tijdens zijn leven meemaakt, maar ook voor de geestelijke ontwikkeling van de mens die zijn oog op volmaaktheid richt. De hel staat symbool voor het zondige leven waarin hij of zij zich bewust wordt van alle zondes, de loutering is het schoonwassen van deze zondes en de hemel is waarin hij, gereinigd, het dichtst bij de verlichting en God komt.

Hoofdstuk 2: Eigenschappen van een held

Zoals ik in de inleiding al heb aangegeven, is het niet gemakkelijk om een duidelijk beeld te creëren van een held. Een held kan verschillende eigenschappen wel of niet vertonen om held genoemd te worden. De held hoeft daarbij niet alle eigenschappen te bezitten voordat hij een held is. Om te kijken wat voor eigenschappen een held kan hebben, kan er gekeken worden naar de Griekse en Romeinse helden zoals Achilles, Odysseus etc. Deze klassieke helden hebben allemaal verschillende eigenschappen, maar bezitten ook overeenkomsten die ze held maken. De meeste klassieke helden hebben echter wel één of meerdere eigenschappen die alleen bij die held horen. De klassieke heldenverhalen hebben veel gemeen met de middeleeuwse heldenverhalen. De karaktereigenschappen komen overeen. Waar deze overeenkomsten tussen beide tijdperken vandaan komen bespreek ik in hoofdstuk 3.

Van de eigenschappen van de klassieke helden bekijk ik welke het beste bij welke klassieke held hoort en of Beowulf en Dante deze eigenschappen ook bezitten. Dit om te kijken of deze twee middeleeuwse personages toegevoegd kunnen worden aan het heldendom. Hierbij gaat het niet om de verhalen op tekstueel niveau, maar meer over algemene patronen van eigenschappen die een held kan bezitten. De boeken die ik voor dit onderzoek gebruik zijn: Bernard M.W. Knox, *The Heroic Temper*, H. Munro Chadwick, *The Heroic Age* en Edward B Irving, JR, *Introduction to Beowulf*. Deze boeken worden gebruikt omdat zij de antieke held behandelen, of de antieke helden met de middeleeuwse helden vergelijken, of het heldendom van Beowulf onderzoeken. Daarom helpen deze

⁷ Zie afbeelding op de voorzijde van de scriptie.

boeken mij om een schema te maken wat een antieke held voor karaktereigenschappen kan bezitten.

2.1 Een held...	Beowulf	Dante
Is van nobele geboorte (Chadwick, 113). (Bijna alle helden)	X	X
Heeft het streven om overal verheerlijkt te worden. (Ajax)	X	
... wat door gaat na zijn dood (Chadwick, 326). (Achilles)	X	
Streeft naar beroemdheid en roem tijdens het leven en na het sterven. (Chadwick, 325). (Achilles)	X	X
Streeft naar roem wat wordt gepresenteerd als een aansporing voor moed in kritieke situaties (Chadwick, 326). (Achilles)	X	
Bezit de kracht door erfenis van zijn voorvaders (Chadwick, 328). (Achilles)	X	
Is trots op familie en vrienden, maar bevat geen gevoel van nationaliteit (Chadwick, 329). (Achilles-Patroklos)	X	
Heeft veel liefde voor het thuisland en zal dit verdedigen tegen vijanden (Chadwick, 330). (Odysseus)	X	X
Staat altijd alleen en individueel. Is op zichzelf gericht en blijft trouw/loyaal aan zichzelf (Knox, 9). (Ajax)	X	
Neemt zijn eigen beslissing en wijkt daar niet van af (Knox, 12). (Ajax)	X	
Zal nooit buigen/opgeven (Knox, 17). (Aeneas)	X	
Is onkwetsbaar en bezit super krachten zoals (Chadwick, 129):	X	
Heeft een immense fysieke kracht (Ajax)	X	
Is ontzettend dapper (Aeneas)	X	
Is vindingrijk (Odysseus)	X	X
Is vrijgevig in geschenken aan zijn onderdanen in ruil voor trouw. (Achilles)	X	
Is welbespraakt, weet goed hoe hij woorden moet gebruiken (Irving, 40). (Odysseus)	X	X
Heeft een goed verstand die de kracht controleert en stuurt (Irving, 46). (Odysseus)	X	
Is welgemanierd (Irving, 45). (Odysseus)	X	X
Leeft naar een gepland lot (Oedipus),	X	X
.... maar dat lot kan soms twee kanten hebben gebaseerd op één keuze (Irving, 45). (Achilles)	X	X
Is gebonden aan de hulp van God (goden) (Irving, 45),	X	X
... maar alleen als hij wordt verkozen door God (goden)(Irving, 61).(Ajax)	X	X
Leeft ontzettend dicht bij de dood, is zich hier bewust van, maar ontwijkt deze niet (Irving, 67). (Achilles)	X	X
Handelt op emotie i.p.v. reden. Dit is een valkuil (Knox, 13). (Ajax)	X	
Is trots/hoogmoedig. Dit is een valkuil (Irving, 79). (Achilles)	X	

Terwijl Beowulf alle heldenkaraktereigenschappen vertoont, heeft Dante hier bijna geen één van. Dante is niet sterk, trots of dapper en bezit geen super krachten waardoor hij sterker is dan een mens. Als men kijkt naar de overeenkomsten met de klassieke helden alleen, dan is Dante veel

minder een held dan Beowulf. Dante bezit niet alle karaktereigenschappen om een held genoemd te kunnen worden. Het meest interessant hierbij is dat Dante zelf weliswaar niet als antieke held gezien kan worden, maar dat hij wel verschillende beschrijvers van antieke helden ontmoet en hen bewondert. Eén van die schrijvers, Vergilius, is zelfs zijn gids.

Hoofdstuk 3: Narratieve grondpatronen

De basale eigenschappen van een klassieke held gelden in grote mate niet voor Dante. Als men kijkt naar algemeen narratieve patronen zijn er meer overeenkomsten tussen beide verhalen op intertekstueel niveau. Het Formalisme (+/- 1915-1930) dat is ontstaan in Rusland, maar later een aparte stroming kreeg in de VS (New Criticism), gaat er van uit dat deze narratieve patronen samen één basale verhaalfomule vormen. De formalisten vroegen zich met name af waarom bepaalde teksten als waardevol en als kunst werden gezien. Zij wilden de literatuur wetenschappelijk analyseren. De formalisten relateerden het vervreemdende effect, dat deze literaire kunstwerken met specifieke vormkenmerken hebben, aan de mate waarin deze zich onderscheiden van die van eerdere teksten. Deze specifieke vormkenmerken kunnen weer gestructureerd worden in zinnen, welke weer kunnen worden afgebroken in analyseerbare elementen: de motieven/bouwstenen. De motieven waaruit de verhalen worden opgebouwd kunnen weer worden vergeleken met andere verhalen. Formalisme gaat er daarnaast vanuit dat alle verhalen één en hetzelfde fundament hebben.⁸

De verhaalwerelden van Dante en Beowulf verschillen heel erg, maar hoewel de teksten geen directe relaties hebben, zijn er verschillende overeenkomsten tussen de verhalen te ontdekken. Dit maakt het juist interessant om de teksten van Dante en Beowulf met elkaar te vergelijken.

De narratieve grondgebeurtenis die Beowulf en Dante in eerste instantie gemeen hebben, is dat ze beide een man zijn die naar een onbekende wereld vertrekt. Beowulf gaat naar de Denen waar hij niemand kent, waarna hij geheel alleen onder water naar het hol van Grendels moeder gaat. Dante bevindt zich op een onbekende plek en wordt daarna naar de onderwereld gebracht. Beowulf neemt vrienden uit zijn eigen land mee op reis en Dante neemt de schrijver Vergilius mee, die hij als zijn leidsman en gids ziet. Het hol van Grendels moeder kan gezien worden als de onderwereld, want het is onder water.

Aan het einde van het boek, als de draak Beowulf heeft verslagen, wordt er daadwerkelijk gesproken over een onderwereld. Beowulf komt in de onderwereld te zitten en wordt gemarteld tot in de eeuwigheid: "De persoon die dat oord zou plunderen, zou zwaar zondigen, hij zou opgesloten worden in een afgodentempel, vastgezet met helse boeien, gepijnigd door kwalen." (*Beowulf*, 123). Dante gaat ook naar de onderwereld waar hij verschillende soorten martelingen van zondaars ziet: "Omdat ons hart, door somberheid gedreven, waar 't zonnig leven zoet was,' klagen zij, "steeds van de logste dampen was vergeven, verkeren wij in deze modderbrij." (Alighieri, 121-124, 49) Het vergelijkende onderzoek naar dezelfde gebeurtenissen of motieven in verschillende verhalen geeft onder andere inzicht in hetgeen van belang was om te vertellen en over te leveren en hoe de verspreiding van deze verhalen kan gaan. Het geeft weer wat culturen bewaren door de jaren heen en hoe door volksverhuizingen de verhalen verspreiden over verschillende landen.^{9 10} De narratieve

⁸ Brillenburg & Rigney, 168/69

⁹ Brillenburg & Rigney, 169

¹⁰ Aangezien de verspreiding van verhalen buiten het narratologisch onderzoek gaat, wordt dit niet verder behandeld. Voor meer informatie hierover zie: H. Munro Chadwick, *The Heroic Age*.

basispatronen blijven erg oppervlakkig wat betreft de overeenkomsten tussen de helden in de verhalen. Er kunnen wel degelijk meer overeenkomsten te vinden zijn tussen beide verhalen, maar om die zo te vinden is lastig, er mist structuur in het onderzoek van narratieve grondpatronen.

3.1 Rollen en actanten

Om meer structuur in het onderzoek naar de overeenkomsten en verschillen tussen *Beowulf* en de *Divina Commedia* te vinden kan er gekeken worden naar de methodes van de onderzoekers Greimas en Propp.

Algirdas Greimas is geboren in Rusland op 9 maart 1917 en overleden in 1992. Hij is gaan studeren in Frankrijk waar hij onder andere Roland Barthes ontmoette die hem introduceerde in de linguïstische methodes van Roman Jakobson. Greimas begint zich meer te interesseren in de semantiek en schrijft hier onder andere het boek *Sémantique structurale* (1966) over. In de jaren '70 richt hij zijn onderzoek op 'narratieve grammatica' waarin hij probeert om een syntactische analyse van het discours te maken. Greimas bestudeert de narratieve grammatica naar aanleiding van een analyse van het onderzoek van Vladimir Propp op toversprookjes.

Vladimir Propp is geboren in Rusland op 29 april 1895 en overleden op 22 augustus 1970. Hij was een Russische filoloog en structuralist die de Russische volksverhalen analyseerde op basis plotten. Zijn bekendste boek is *De morfologie van het toversprookje* (1928).¹¹ Hij wilde de simpelste narratieve elementen duidelijk maken. Propp gebruikte hierbij een formalistisch onderzoek om de narratieve bouwstenen uit een verhaal te kunnen halen. Propp negeert bij dit onderzoek de verbale aspecten zoals toon, ritme en tijdsaspecten. Het gaat hem het meest om de tekst zelf en wat er in de tekst wordt verteld. Hij kijkt hierbij niet alleen naar een afzonderlijk verhaal, maar onderzoekt verschillende verhalen en de overeenkomsten tussen deze verhalen. Propp ontdekte dat alle Russische toversprookjes dezelfde basis personages en plotten hebben. Hij isoleerde deze personages in een schema en noemde ze rollen. Deze rollen worden uitgevoerd door de personages en de functies van evenementen die gebeuren in een onveranderlijke volgorde.¹² Propp stelde een model op met zeven verschillende rollen: de held, de tegenstander, de helper, de voorziener (met tovermiddel), de zender (die de held op avontuur stuurt), de onechte held (concurrent) en de prinses samen met haar vader (1 rol). Propp blijft hierbij erg dicht bij figuratieve personificatie zoals de prinses, zodat zijn model maar beperkt toepasbaar is.¹³ Naast dit schema heeft Propp nog een ander schema gemaakt met 31 functies die een volksverhaal volgens hem moet hebben.¹⁴

Andere onderzoekers, inclusief Greimas, gingen verder met het onderzoek van Propp. Hierbij pasten de onderzoekers het model toe op alle (volks)verhalen en daarnaast versimpelden zij het model.¹⁵ Greimas heeft een model ontworpen met zes in plaats van zeven verschillende rollen. Hij noemde de rollen actanten en zijn model wordt het actantieel model genoemd.

In dit model heb je de held (subject), de helper, de tegenstander, het doel van de held (object), iemand die hem in het doel voorziet of die hem de opdracht geeft (macht) en degene die het uiteindelijke doel behaalt (begunstigde).¹⁶ Door middel van Greimas' model kan er worden gekeken

¹¹ In 1928 is het origineel in het Russisch opgeschreven. Pas in 1969 is het boek in het Frans vertaald en werd het van daar uit pas bekend en verspreid in Europa.

¹² Dmitry Olshanksy, *Vladimir Propp*

¹³ Brillenburg & Rigney, 171

¹⁴ Zie hoofdstuk 5

¹⁵ Marvin Katilius-Boydston, *The semiotics of A.J. Greimas: an introduction*

¹⁶ Brillenburg & Rigney, 172

wat er met het verhaal van Beowulf en Dante gebeurt als wij de hoofdpersonages op de plek van een held zetten. Dit geeft meer structuur in de overeenkomsten van de helden.

Aangezien *Beowulf* wordt gezien als een volksverhaal,¹⁷ is het interessant om te zien of het actantieel model op *Beowulf* en ook op de *Divina Commedia* toepasbaar is.

3.1.1 Beowulf

Voorziener/macht: God en Koning Hrothgar die iemand zoekt die voor geld en roem Grendel verslaat	➔	Doel: Geld en roem. Zijn krachten meten	➔	Begunstigde: Beowulf heeft zijn roem en de koning heeft zijn burcht terug
		⬆		
Tegenstander: Grendel, moeder Grendel + draak (nazaten van Kaïn/demonen)	➔	Held: Beowulf	➔	Helper: Moed, kracht en zwaard

3.1.2 Dante

Voorziener/macht: God en Beatrice	➔	Doel: Beatrice bereiken en het rechte pad naar het licht vinden	➔	Begunstigde: Dante komt bij Beatrice in de hemel. Hij weet wat de juiste weg is naar het licht
		⬆		
Tegenstander: Satan, antieke, mythische demonen en twijfel	➔	Held: Dante	➔	Helper: Voorzichtigheid, engelen, Beatrice en Vergilius

Het model van Greimas zet de personages en hun functies op een duidelijke plek, hierdoor is te zien dat zowel Beowulf als Dante goed op de plek van een held passen. Daarnaast is duidelijk wie of wat de tegenstanders en de helpers zijn van de helden. Overeenkomsten tussen de vijand bij beide schema's is dat het vooral religieuze vijanden zijn. De helper is bij Beowulf veelal hijzelf of voorwerpen die hij gebruikt. Bij Dante echter zijn het juist andere mensen die hem helpen. Beide heldenverhalen verschillen vooral in het bovenste gedeelte van het schema. Het doel dat de held wil bereiken is het onderwerp van het verhaal en bij Beowulf is dit onderwerp roem en eer. Terugkijkend op de vergelijking met de klassieke helden zijn dit duidelijke eigenschappen van een held. Dante zoekt veel meer naar innerlijke voldoening. De voorziener is degene van hogere macht die het doel helpt te bereiken. Hier komt God bij beide verhalen naar voren. De begunstigde is degene die uiteindelijk hetgene krijgt waar de held naar streeft, maar ook dat wat de held heeft bereikt. Dit is ook weer verschillend per held. Het actantieel model van Greimas plaatst zowel Dante als Beowulf op een duidelijke heldenplek. Hoewel de modellen qua indeling verschillen kunnen beide personages als held worden gezien.

Hoewel dit model een duidelijk overzicht geeft en Dante en Beowulf op een heldenplek zet, mist dit model de rest van de inhoud van het verhaal. Het is niet duidelijk hoe de held tot het heldendom komt, wat deze precies moet ondernemen tegen zijn vijand, waarom hij het specifieke doel heeft en hoe de held zijn doel bereikt. Hoewel het model heel eenvoudig is om te lezen en daardoor een

¹⁷ Volksverhalen zijn oraal overgeleverde mythes en legendes en Beowulf behoort hiertoe.

duidelijk beeld geeft van de functies die de personages hebben, mist toch de details van het verhaal zelf.

3.2 De 31 Functies

Zoals in hoofdstuk 3.1 al werd verteld heeft Propp niet alleen een model met zeven rollen gemaakt, maar ook een model met 31 functies. Dit model geeft in veel meer detail aan wat er in een (volks)verhaal kan zitten. Alle details samen vormen een samenvatting van het verhaal. In deze samenvatting zitten niet alleen personages, maar ook voorwerpen of handelingen die voorkomen in dit verhaal. Het model bevat een duidelijke structuur, maar hoeft niet aan alle 31 functies te voldoen.

“For this purpose, the constant elements have to be abstracted from the variable, specific events and participants constituting the stories. (...) Functions may remain constant even when the identity of the performer changes.” (Rimmon-Kenan, 20).

Zoals in het citaat hierboven wordt vermeld kunnen de personages in het verhaal verschillend zijn en hoewel de elementen op een abstracte manier uit het verhaal moeten worden gehaald, hebben al de volksverhalen dezelfde structuur van dynamische motieven. De 31 functies zijn de rollen van personages, voorwerpen en handelingen die de (volks)verhalen hebben. Propp komt tot de conclusie dat de functies van de personages stabiel zijn, als deze personages constant in het verhaal voorkomen, ongeacht door wie deze functies worden uitgevoerd. De opeenvolging van de functies is altijd identiek en alle volksverhalen bestaan uit één soort ongeacht hun structuur. De 31 functies hoeven volgens Propp niet allemaal voor te komen in de (volks)verhalen, maar als ze voorkomen is dit altijd in dezelfde volgorde. Een volksverhaal bevat wel altijd een held (zie verschillende functies hieronder).¹⁸ Door de 31 functies toe te passen op beide verhalen wil ik onderzoeken of de beide verhalen gezien kunnen worden als heldenverhalen. Ik behandel hierbij alleen de functies die van toepassing zijn op één of beide verhalen.

3.2.1 Beowulf	3.2.2 Dante
1. One of the members of a family absents himself from home. ¹⁹	
Beowulf hoort van de daden van Grendel in Denemarken en vertrekt uit zijn eigen land, Zweden, om de Denen te helpen. “Hij liet een schip in gereedheid brengen, dat goed de golven kon doorklieven. Hij wilde, zo zei hij, de oorlogskoning, de befaamde leider, over de zwanensee op gaan zoeken, omdat deze behoefte had aan gevolgs mannen.” (35)	Dante is degene die zichzelf ver van huis vindt. Hij is zelfs van het rechte pad af. “Op ’t midden van ons levenspad gekomen, Kwam ik bij zinnen in een donker woud, Want ik had niet de rechte weg genomen. (...) Ik weet niet hoe ik dit gebied betrad; de slaap had mij alle besef ontnomen, toen ik de ware weg verlaten had.”(1-3, 10-12, 11)
2. An interdiction is addressed to the hero.	
Beowulf wordt tegengehouden door de wachter van de Scyldings die niet weet wat voor mannen dit zijn en wat zij willen.	Dante wordt tegengehouden door Charon, de man die alle doden in een bootje naar de overkant van de rivier brengt.

¹⁸ Brillenburg & Rigney, 171 en Rimmon-Kenan, 22

¹⁹ Michael J. Toolan, *Narrative: A Critical Linguistic Introduction*

<p>“Op zijn paard reed de dienaar van Hrothgar daarom naar de waterlijn, krachtig zwaaiend met een speer, en vroeg in hoffelijke bewoordingen: ‘Wat voor strijders zijt gij, gekleed in maliënkolders, dat gij dit hoogliggende vaartuig over de waterwegen gevoerd hebt, hierheen over de zeeën? Lange tijd ben ik al kustwacht, houd ik een wakend oog over de zee, opdat geen enkele vijand met een vloot een inval kan plegen in het land der Denen.’” (36)</p>	<p>“U die nog leeft, komt niet naderbij, U moet de massa van de doden mijden.’ En toen hij zag dat ik bleef staan, zei hij: ‘Een ander pad, andere havens leiden u naar dat strand; keert op uw schreden weer. Een lichter schip draagt u naar gene zijde.’” (88- 93, 27)</p>
<p>3.The interdiction is violated</p>	
<p>De leider van de groep geeft antwoord aan de wachter waarna de groep het land mag betreden. “Wij zijn leden van de Geatenstam, uit de kring rond Hygelac. [...] Wij komen uw heer, de zoon van Healfdene, de beschermer van het volk, met oprechte bedoelingen bezoeken.” (37)</p>	<p>Vergilius laat Charon zwijgen en ze gaan het bootje in. “Mijn gids sprak: ‘Charon, leg je hierbij neer. Dit wordt gewild waar wilskracht en vermogen verenigd zijn; dus zwijg en vraag niet meer.’” (94-96, 27)</p>
<p>4.The villain makes an attempt at reconnaissance.</p>	
<p>Grendel gaat naar de grote zaal. “Daar kwam Grendel uit het moer, onzichtbaar in de mistbanken. Gods toorn rustte op hem, De onheilbrengende vijand wilde in de verheven zaal weer een menselijk wezen verraderlijk gaan grijpen.” (50)</p>	<p>Eén van de mythische wezens; Minos, die Satan helpt, praat tegen Dante. Dit is de eerste demon die Dante ziet. “En daar staat Minos – voor wie ieder beeft – Grommend van elke ziel de schuld te wegen, waarbij hij met zijn staart de straf aangeeft. (...) ‘Jij die dit huis in wilt waar ieder lijdt,’ zei Minos, toen hij mij had aangekeken, en even van zijn ambt was afgeleid. ‘Weet wel wie je gelooft in deze streken, vertrouw de brede toegang niet te zeer.’” (4-6, 16-20, 35)</p>
<p>5.The villain receives information about his victim.</p>	
<p>Grendel ziet de mannen die in de zaal liggen. “Vele mannen zag hij daar, een hele groep vredig bij elkaar in de hal, een troep jongemannen, en allen in slaap. Toen lachte zijn hart.” (50)</p>	<p>Vergilius maakt Minos bekend waarom Dante in de hel is. Hierbij wordt Dante gezien als het slachtoffer. “Mijn leidsman zei: ‘Waartoe zo luid te spreken? Door lotsbestemming daalt hij hier terneer: dit wordt gewild waar wilskracht en vermogen verenigd zijn; dus zwijg en vraag niet meer.’” (21-24, 35)</p>
<p>6.The villain attempts to deceive his victim in order to take possession of him or his belongings.</p>	
<p>Grendel misleidt zijn slachtoffer niet echt, maar hij neemt wel bezit van hem. “het monster was niet van plan lang te wachten, maar greep eerst een strijder in zijn slaap,</p>	<p>Dante wordt niet misleid en er wordt geen bezit genomen van hem of zijn spullen.</p>

<p>scheurde hem, vóór hij zich verweren kon, uiteen, beet zijn gewrichten stuk, dronk het bloed uit de aderen en verzwolg hem in grote stukken. Het duurde niet lang, of hij had heel de dode opgegeten, zelfs de handen en voeten.”(51)</p>	
<p>7. The victim submits to deception and thereby unwittingly helps his enemy.</p>	
<p>8.The villain causes harm or injury to a member of a family (“villainy”) or one member of a family either lacks something or desires to have something (“lack”).</p>	
<p>Nadat Beowulf Grendels arm heeft afgerukt komt de moeder van Grendel naar de zaal terug. “Zijn moeder nu wilde opnieuw een tocht vol verschikking ondernemen, wilde allen wel verslinden in haar verbolgenheid om de dood van haar zoon te wreken. (...). Toen ze ontdekt was, had ze haast, wilde ze snel naar buiten om haar leven te redden. Vlug greep ze één van de nobelen stevig vast en verdween vervolgens naar het veen. Degene die zij op zijn rustplaats gedood had, was van de hofhouding voor Hrothgar de dierbaarste strijder die hij tussen de zeeën had, een krachtig schildvechter, een glorieuze held.” (68)</p>	<p>Hoewel Dante bekenden tegenkomt, zijn dit geen familieleden van hem.</p>
<p>9.Misfortune or lack is made known; the hero is approached with a request or a command; he is allowed to go or he is dispatched.</p>	
<p>Beowulf was niet bij de gebeurtenis van die nacht en de volgende ochtend wordt het hem verteld. Daarna wordt hij gevraagd om naar Grendel te gaan. “Alleen in uw hand ligt nu de oplossing. Gij kent de plek wel niet, de vervaarlijke plaats, waar gij dat zondige wezen vinden kunt; zoek het als gij durft.” (71)</p>	<p>Dante ziet geen familielid en hoewel er veel problemen aan Dante wordt verteld, hebben zij geen macht om hem tegen te houden of hem verder te laten gaan.</p>
<p>10.The seeker agrees or decides upon counteraction.</p>	
<p>Beowulf accepteert het verzoek van de koning en gaat op pad. “Ween niet, wijze heer. Het is beter, dat iemand zijn vriend wreekt dan dat hij veel treurt. (...) sta op, beschutter van het rijk, laat ons vlug buiten het spoor gaan zoeken dat Grendels verwant heeft achtergelaten.” (71)</p>	<p>Dante hoeft nergens mee in te stemmen of tegen in te gaan. Hij vervolgt zijn weg.</p>
<p>11. The hero leaves home.</p>	
<p>12. The hero is tested, interrogated, attacked, etc., which prepares the way for his receiving either a magical agent or a helper.</p>	

<p>Beowulf wordt aangevallen door de moeder van Grendel en daardoor rolt hij neer bij een stapel met schatten.</p> <p>“Zij had haar antwoord klaar en greep naar hem met haar grimmige klauwen. Vermoeid struikelde de sterkste der helden, der voetvechters, en viel daarna neer. Ze wierp zich bovenop de indringer in haar zaal en trok haar brede bruingerande strijddolk; ze wilde haar kind wreken, haar enige zoon.” (76)</p>	<p>Dante wordt telkens beschermd door zijn gids Vergilius, hierdoor wordt hij niet getest of aangevallen. Zijn helper hoeft niet meer te komen, deze is er al.</p>
<p>13.The hero reacts to the actions of the future donor.</p>	
<p>Beowulf ziet een oud zwaard liggen dat hij kan gebruiken om zich te beschermen.</p> <p>“Onder allerlei wapentuig zag hij een oud reuzenzwaard, een overwinningswapen, met krachtige kling, de trots van strijders.” (76)</p>	<p>Er is geen toekomstige helper, deze is al vanaf het begin bij hem.</p>
<p>14.The hero acquires the use of a magical agent.</p>	
<p>Beowulf pakt het wapen met de bedoeling om Grendels moeder daarmee te verslaan.</p> <p>“Het was een keurwapen, hoewel het zó groot was, dat geen andere man het naar het strijdspel zou kunnen dragen; het was goed en grandioos, het werk van giganten. De onverschrokken Scylding greep het gevest met de ring, fel en grimmig trok hij het wapen...” (76/77)</p>	<p>Zie punt 12 en 13.</p>
<p>15. The hero is transferred, delivered, or led to the whereabouts of an object of search.</p>	
<p>16.The hero and the villain join in direct combat.</p>	
<p>Beowulf slaat dit maal direct op het monster in.</p> <p>“... met ware doodsverachting sloeg hij zo furieus toe, dat het zwaard haar hard in de hals trof en de beenderringen verbrijzelde.” (77)</p>	<p>Dante ziet Satan voor het eerst en beseft dat hij, Dante, Satan moet beklimmen om van hem af te komen. Samen met Vergilius die Dante hierin begeleidt beklimt Dante het monster dat hem de meeste angst aanjaagt.</p> <p>“zie Satan daar, dit is zijn plaats ter helle; wees nu geharnast en van angsten vrij. 'Hoe dit mij deed verkillen en ontstellen, mijn lezer, vraag het niet. Mijn schroom is groot: ik heb de taal niet om het te vertellen. Ik leefde niet en toch was ik niet dood, al leek mijn leven erbij ingeschoten; wie het zich voor kan stellen, kent mijn nood. (...) Zodra de vlerken in spreidstand lagen, greep hij de flank, die was begroeid met haar, om langs de vacht zijn weg omlaag te richten; (...).”</p> <p>(20-27 + 72-74, 188 t/m 190)</p>
<p>17. The hero is branded.</p>	

18.The villain is defeated.	
<p>De moeder van de monsterachtige Grendel is verslagen.</p> <p>“De kling drong dwars door het ten dode gedoemde lijf. Zij viel op de grond...” (77)</p>	<p>Dante beklimt samen met Vergilius Satan en komt op het keerpunt waarin Satan ondersteboven hangt en Dante niet meer in de hel is.</p> <p>“Zijn hoofd waar hij zijn voeten eerst had staan; hij greep zich vast als iemand die wil stijgen, zodat ik dacht de hel weer in te gaan.</p> <p>Mijn Gids zei: ‘Hou je vast.’ Ik zag hem hijgen van inspanning. ‘Alleen langs deze trap kunnen wij vrijheid uit dit rijk verkrijgen. (...) Hij zei: ‘je bent niet meer aan gene zijde van ’t middelpunt, waar ik mij langs het haar van deze kwade aardworm neer liet glijden. (...) Nu zul je in de hemisfeer verkeren, tegengesteld aan waar zich land bevindt onder welks zenit men de dood des Heren voltrok, die schuldloos alle schuld ontbindt.’ (79-115, 190 t/m 192)</p>
19.The initial misfortune or lack is liquidated.	
<p>Grendel en zijn moeder zijn verslagen en als bewijs daarvan hakt Beowulf het hoofd van Grendel af.</p> <p>“... en daarom wilde hij Grendel meteen de vele aanvallen vergelden, die hij meer dan eens op de West-Denen had ondernomen (...). De onstuimige kampvechter had hem ervoor laten boeten, want hier zag hij hem nu liggen, stil en levenloos na de wonden die hij opgelopen had tijdens het gevecht in Heorot. Ver sprong het lijk weg, toen het, al dood, een klap kreeg, een geweldige slag met het zwaard; Beowulf sloeg het hoofd eraf.” (77)</p>	<p>Vergilius vertelt het verhaal hoe Satan in het ijs gekluisterd blijft zitten en waarom er daarom niets meer voor Dante te vrezen is.</p> <p>“Je hebt een cirkelvlak onder je voeten, keerzijde van Judas’ kring, en hier begint de dag als men daar juist de nacht begroette. Hij langs wiens vacht wij daalden; immermeer blijft hij hier in het ijs gekluisterd boeten. Hier viel hij uit de hoogste hemel neer, hier is het vasteland door hem verdreven en weggevlucht naar onze hemisfeer; de sluier van de zee heeft het omgeven. Hier rees de grond, deed de spelonk ontstaan, en heeft zich boven tot een berg verheven.” (p. 116- 126, 192)</p>
20.The hero returns.	
<p>Beowulf komt uit het water en neemt het hoofd van Grendel mee.</p> <p>“De beschermer der zeelieden kwam toen triomfantelijk aangezwommen. Hij was verheugd over de buit uit de zee, over de zware last, die hij bij zich had.” (p. 78)</p>	<p>Dante komt niet terug maar vervolgt zijn reis.</p>
21. The hero is pursued.	
22.The rescue of the hero from pursuit.	
23.The hero, unrecognized, arrives home or in another country.	
<p>Beowulf komt thuis en wordt gewoon herkend.</p>	<p>De louteringsberg wordt gezien als een andere</p>

<p>“De goed gedeuvelde steven danste zo snel over de golven en door de stromingen, dat zij de klippen van het Geatenland, de bekende hoogten, weldra voor zich zagen. (...) Toen verliet de moedige met zijn manschappen het strand en betrad hij het kustgebied, de wijde geestgronden.” (87/89)</p>	<p>plek. Daar gaat Dante heen, maar hier wordt hij niet gelijk herkend. “Wie bent u beiden tot wie ik mij richt, de hel ontvlucht langs onderaardse stromen? Vroeg hij, en toen: ‘Wie heeft uw weg verlicht?’” (p.40-42, 196)</p>
<p>24. A false hero presents unfounded claims.</p>	
<p>25. A difficult task is proposed to the hero.</p>	
<p>26. The task is resolved.</p>	
<p>27. The hero is recognized.</p>	
<p>Beowulf toont de schatten die hij van de Deense koning heeft gekregen aan zijn eigen heerser. Deze schatten tonen aan dat hij heldendaden heeft verricht en daardoor wordt Beowulf als held gezien. “Zo toonde Ecgtheows zoon, die man bekend om zijn krijgsprestaties, om zijn dappere daden, zijn goede eigenschappen. Zijn gedrag bracht hem roem. (...) De zonen der Geaten hadden hem lange tijd veracht, hadden hem minderwaardig gevonden, de heer der Weders had hem maar weinig waardering willen doen toekomen op de medebank. Ze dachten inderdaad, dat hij maar slap was, een zwakke prinsenzoon. Verandering was er gekomen voor al wat die roemrijke man aangedaan was.” (95/96)</p>	<p>Pas aan het einde van de louteringsberg wordt Dante echt direct herkend en bij zijn naam genoemd door Beatrice, zijn oude geliefde. “Dante, ween niet omdat je leidsman gaat,[...] Bij 't horen van mijn naam, die deze ene keer dient genoemd, verhief ik mijn gezicht en zag de vrouwe die mij was verschenen, [...] Ja, ik ben Beatrice. Kijk naar mij! Hoe durf jij deze lusthof te betreden? Wie hier verblijft is toch van zonden vrij?” (55, 58-60, 73-75, 357)</p>
<p>28. The false hero or villain is exposed.</p>	
<p>29. The hero is given a new appearance.</p>	
<p>Beowulf krijgt nieuwe schatten en wordt heer van een landgoed. “Daarop liet de in gevechten befaamde, de behoeder der strijders, het erfstuk van Hrethel, ingelegd met goud, binnenbrengen; (...) dit legde hij Beowulf in de handen en gaf hem een stuk land zo groot, dat er wel zeventuizend gezinnen van konden leven, een huis en een vorstendom.” (96)</p>	<p>Dante wordt, nadat hij zijn zonden heeft opgebiecht, van deze zonden verlost in het water en is daarna zonder zonde. Hij mag hierna naar de hemel toe gaan. “Ik lag tot aan mijn oren in het nat, waar zij, wier uitgestoken hand mij leidde, licht als een gondel op het water trad, tot, van de oever der gebenedijden zo'n wonderzoet 'ontzondig mij...'weerklonk dat ik het niet met woorden wil ontwijden.” (94-99, 364)</p>
<p>30. The villain is punished.</p>	
<p>31. The hero is married and ascends the throne.</p>	
<p>Beowulf wordt de nieuwe koning. “Geruime tijd gebeurde het, dat het grote rijk overging in Beowulfs hand, nadat Hygelac in felle</p>	<p>Dante trouwt niet met zijn geliefde en bestijgt geen troon. Wel is hij bij Beatrice en mag hij eindelijk de hemel betreden waar hij naar op</p>

gevechten gevallen was en Heardred onder het schildendak door gevechtswaarden neergehouwen was.” (97)	weg was.
---	----------

De 20 van de 31 functies die op *Beowulf* en/of *Divina Commedia* van toepassing zijn tonen aan dat het verhaal van Beowulf in zijn geheel de structuur van de functies volgt. De *Divina Commedia* bevat veel minder functies dan *Beowulf*. Wellicht zouden er meer functies ingevuld kunnen worden als er naar kleine zijlijnen wordt gekeken, maar dan dwalen we erg van de hoofdlijn af. Beowulf vecht daadwerkelijk tegen de demonen, terwijl Dante alleen maar langs de demonen loopt. Alleen Vergilius praat regelmatig met de demonen. De 31 functies die Propp heeft onderscheiden als functies voor een (volks)verhaal geven duidelijk aan dat het verhaal van *Beowulf* als heldenverhaal gelezen kan worden. De *Divina Commedia* volgt de 31 functies bijna in zijn geheel niet. Deze heeft slechts een paar raakvlakken met de functies. De details die uit de verhalen zijn gehaald door middel van citaten maken duidelijk dat er overeenkomsten zijn te vinden om de functies van Propp te interpreteren. De overeenkomsten die beide verhalen hebben kunnen nog wel op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Op het moment dat bijvoorbeeld de held een nieuwe verschijning krijgt (functie 29), wordt Beowulf overladen met geschenken, terwijl Dante wordt gereinigd van zijn zonden. Dit zijn twee verschillende manieren van het interpreteren van een verschijning. Hoewel beide helden wel een nieuwe verschijning krijgen.

Conclusie

Beide verhalen lijken op elkaar, omdat het grondpatroon van beide verhalen een man betreft die naar een onderwereld gaat. De vraag blijft of de lezer zich vasthoudt aan het beeld dat ze hebben van een soort held die elke keer in een ander verhaal terug komt. Er zijn overeenkomsten te vinden tussen de hoofdpersonen van *Beowulf* en de *Divina Commedia* met betrekking tot de middeleeuwse held. Hoewel er overeenkomsten te vinden zijn tussen *Beowulf* en de *Divina Commedia*, zijn er daarnaast veel meer verschillen te vinden in de rest van de uitwerking van de verhalen. Na verschillende methodes te hebben gebruikt in het onderzoek, kan er worden geconcludeerd dat Dante niet als klassieke held kan worden gezien. Hoewel Dante in zijn verhaal de *Divina Commedia* interactie heeft met schrijvers van antieke helden, bezit Dante zelf bijna geen kenmerken van een antieke held²⁰. Wat is dan wel een held? Het schema in hoofdstuk 2 laat duidelijk zien dat zowel antieke als middeleeuwse helden diverse eigenschappen vertonen. Beowulf heeft wel alle eigenschappen die een antieke held kan hebben en daarom kan hij als een klassieke held worden gezien. Dit terwijl het niet eens zeker is of de schrijver van *Beowulf* ooit heeft gehoord van de antieke heldenverhalen. Aan de andere kant is het wel mogelijk dat de monnik die de optekening van *Beowulf* heeft gedaan, wel kennis bezit van deze antieke verhalen.²¹ Daarom is het zo interessant om Dante en Beowulf met elkaar te vergelijken.

Om een held uit een verhaal te halen kan er gekeken worden naar het model van Propp dat Greimas later versimpeld heeft. Dante zou als held kunnen worden gezien in het actantueel model van Greimas, al is dit model vrij gemakkelijk op vele andere verhalen toe te passen. Dit model zorgt er wel voor dat de personages en acties die de mannen uitvoeren, in beide verhalen duidelijk

²⁰ Zie hoofdstuk 1.2 *Divina Commedia* en hoofdstuk 2.1 Schema

²¹ Zie hoofdstuk 1.1 *Beowulf*

gestructureerd worden weergegeven. Dit model geeft niet in details weer wat er in het verhaal gebeurt.

Als er wordt gekeken naar de inhoud van het verhaal, dan is de methode van Propp, het andere schema namelijk de 31 functies, van belang. Deze methode vertelt per stap precies wat een held volgens de volksverhalen gaat en moet doen. Er wordt een bepaalde structuur gevolgd die alle toversprookjes hebben. Als we Dante op de plek van een held zetten bij dit schema, dan wordt er bij Dante bijna nergens de structuur van een typisch (volks)verhaal gevolgd. Aan de andere kant komt Beowulf in veel meer stappen over als een held die de leidraad voor een volksverhaal volgt. Beowulf komt in alle drie de onderzoeken naar boven als een echte held. Hoewel ik heb geprobeerd om Dante als held te zien en de *Divina Commedia* als heldenverhaal, kan ik dit niet afdwingen. De uiteindelijke conclusie is: al zijn er veel overeenkomsten tussen beide verhalen, Beowulf bezit wel de universele kenmerken van een (middeleeuwse) held en Dante niet. De verschillen tussen beide verhalen met betrekking tot het heldendom zijn uiteindelijk veel groter dan de overeenkomsten. De universele held kan uit een verhaal worden gehaald, maar alleen als het personage bepaalde daden verricht en karaktereigenschappen bezit.

Men kan zich afvragen of de juiste onderzoeksmethodes zijn gebruikt voor dit onderzoek. De eerste methode richt zich vooral op de klassieke helden, terwijl Beowulf en Dante personages uit de middeleeuwen zijn. Moeten de klassieke helden en de middeleeuwse helden wel op elkaar lijken of kunnen middeleeuwse helden ook helden worden met andere eigenschappen? Daarnaast kan het zo zijn dat Dante een heel nieuw soort held is die afwijkt van de klassieke helden. Dante als nieuw soort held kan onderzocht worden. Zijn er andere verhalen met soortgelijke mensen als Dante die als held kunnen worden gezien?

Bij de methode van de actanten is het probleem dat het schema universeel is. Bijna elk personage kan je op de plek van een held zetten en daardoor een held maken. Betekent dit ook dat het personage een held is? Zelfs de vijanden zouden in dit schema op de plek van een held kunnen worden neergezet. Hoe accuraat is dit schema eigenlijk? Het schema is te open voor specifiek onderzoek. Wel geeft het weer dat Dante en Beowulf op de plek van een held kunnen worden neergezet. Daarnaast geeft het een duidelijke weergave van de verhaalstructuur. Hierdoor kan er gekeken worden naar overeenkomsten tussen beide verhalen en naar het heldendom. De laatste methode richt zich van oorsprong op Russische toversprookjes. Hoewel *Beowulf* als een sprookje kan worden gezien, is de *Divina Commedia* dit niet. Zijn de 31 functies dan wel op de *Divina Commedia* toepasbaar? Het schema van de 31 functies is later op andere verhalen dan sprookjes toegepast en daarom zou het ook wel op de *Divina Commedia* toepasbaar kunnen zijn. Hierdoor wordt dit model universeler en zou op veel meer verhalen toegepast kunnen worden. Dit schema geeft aan de andere kant, net als het actanten schema, wel duidelijk de overeenkomsten en verschillen tussen de verhaalstructuren weer en toont hierdoor duidelijk de functie van de held in het verhaal. De vragen over de juiste methodes liggen open en er kunnen wel degelijk andere onderzoeken gedaan worden naar de verhalen van Beowulf en Dante. Het narratologisch onderzoek leek mij een goede insteek om te beginnen met mijn onderzoek. Het narratologisch onderzoek is voldoende als eerste stap om een held uit een verhaal te kunnen halen, maar om een verhaal op de plek van een heldenverhaal te zetten vergt verder onderzoek. Zo kan er naar de lezer worden gekeken in plaats van naar het verhaal, of naar de manier van schrijven waardoor men het als heldenverhaal kan opvatten. Door andere onderzoeken zou Dante wellicht wel als held kunnen worden gezien. Eén ding is zeker: er moet aan veel voorwaarden worden voldaan om een middeleeuwse held te worden.

Bronnen

Alighieri, Dante. *Divina Commedia*. Vertaling: Ike Cialona en Peter Verstegen. *De Goddelijke Komedie*. Amsterdam: Athenaeum, Polak & Van Genneep, 2013. Print.

Beowulf. Prozavertaling: Jan Jonk. Amsterdam: Bert Bakker, 1977. Print.

Brillenburger, Kiene & Rigney, Ann [red.]. *Het leven van teksten; een inleiding tot de literatuurwetenschap*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2006. 159-174. Print.

Chadwick, H. Munro. *The Heroic Age*. Westport, Connecticut: Greenwood press, publishers. 1912. Print

Irving, Edward B. JR. *Introduction to Beowulf*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs. 1969. Print.

Katilius-Boydston, Marvin. *The semiotics of A.J. Greimas: an introduction*. *Lithuanian quarterly journal of arts and sciences*. Volume 36. No.3. 1990. Web. 8 maart 15. http://www.lituanus.org/1990_3/90_3_02.htm

Knox, Bernard M.W. *The heroic temper; Studies in Sophoclean tragedy*. Berkeley/Los Angeles: University of California Press, 1964. Print.

Olshansky, Dmitry. "Vladimir Propp." *International Society for Philosophers*. Gallery of Russian Thinkers. 2002-2015. Web. 8 maart 2015. http://www.isfp.co.uk/russian_thinkers/vladimir_propp.html

Rimmon-Kenan, Scholomith. *Narrative Fiction*. Londen & New York: Routledge, 23-7-2002. Print.

Toolan, Michael J. *Narrative: A Critical Linguistic Introduction*. Engeland: Routledge, 26 juli 2001. Print

Van Dooren, Frans. "In Dante Alighieri, *De Goddelijke Komedie*." *Dante: Leven en Werk*. Amsterdam, 1987. 9-30. Print.

Afbeelding: Dante's World. *Inferno: Gate of hell*. University of Texas at Austin. 2002-2007. Web. 27 februari 2015. <http://danteworlds.laits.utexas.edu/siteimages/gate.jpg>